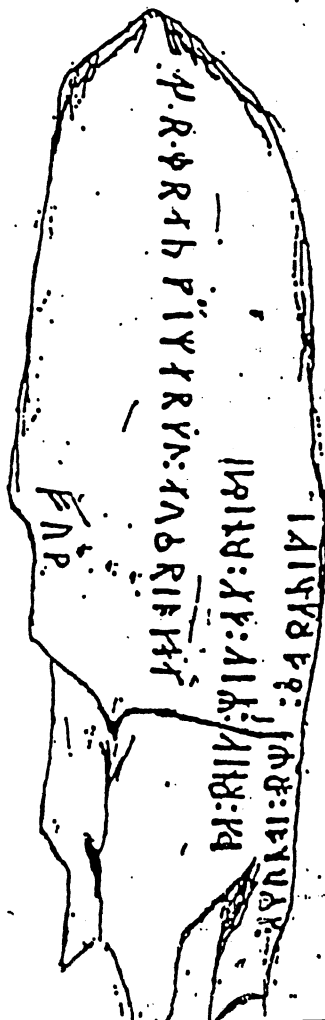

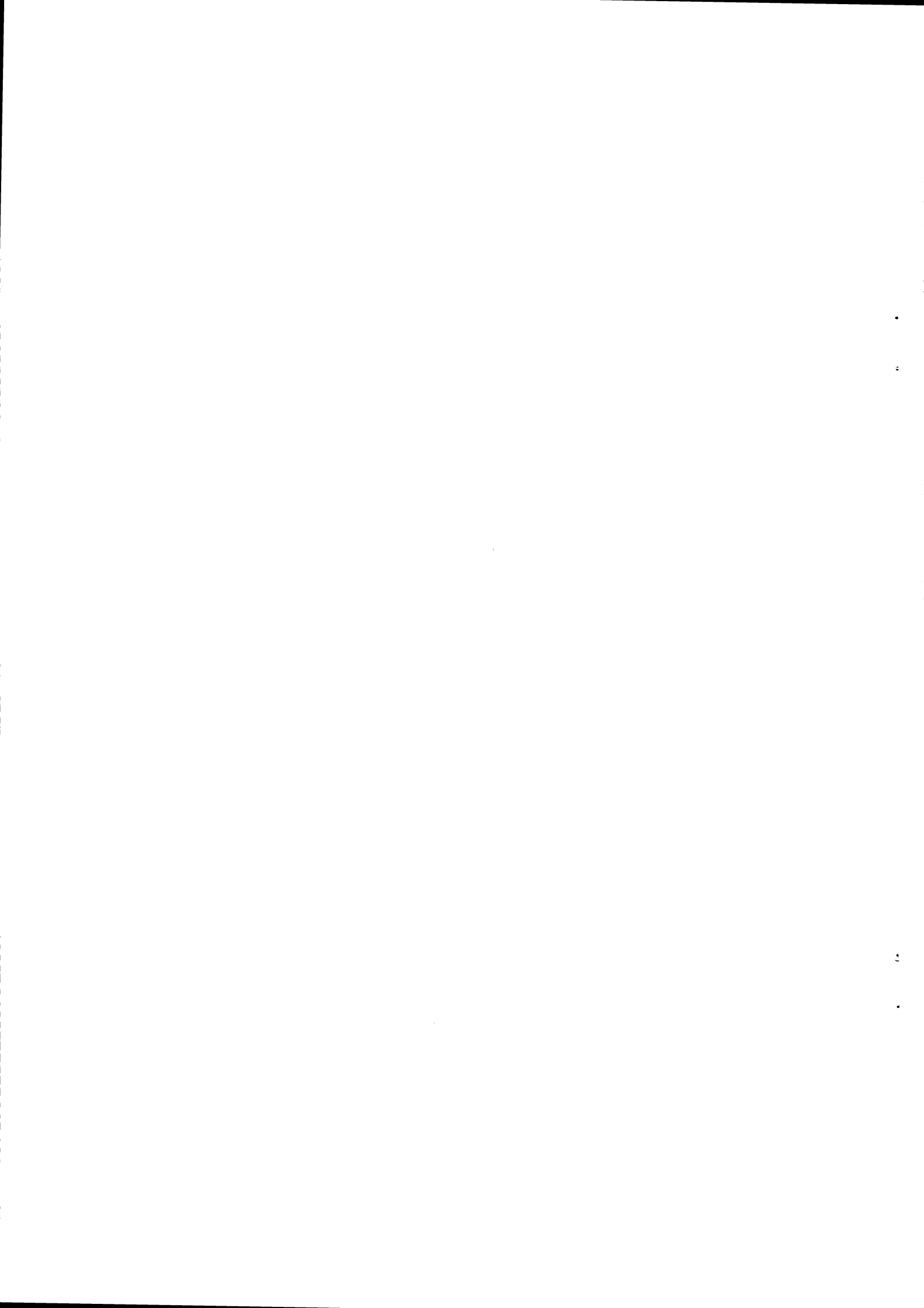

Medlemsblad for
Hringaríki Slektshistorie-lag

Nr. 1 - 2005

Árgang 15

Hringariki

Medlemsblad for Ringerike Slektshistorielag
15. årgang.

Redaksjon

Eigil Elsrud
Frank Otterbech
Thorleif Solberg

Innholdsfortegnelse

- s. 2 Pål Putten og Hans Grenader sin slekt ved *Ole Engebretsen Yttri*
- s. 51 Rettelser.
- s. 52 Mantallene 1664 – 1666 for Norderhov og Hole.
- s. 77 Årsberetninger.
- s. 79 To etterlysninger.
- s. 80 Regnskap.
- s. 81 Terminliste.
- s. 81 Styret.
- s. 82 Vedtekter.

Ole E. Yttri:

Pål Putten og Hans Grenader sin slekt.

Del 1: Paul Puttens søskenflokk, samt søskenflokkens etterkommere i 3 generasjoner.

Innledning:

Pål Putten – eller Paul som det oftest står i dokumentene fra den tiden, og derfor er valgt som navneform videre i denne artikkelen – og Hans Grenader kan begge betegnes som to noe myteomspunne menn fra lokalhistorien på Ringerike. Det er først og fremst Jørgen Moe som har æren for at de er kjent for ettertiden. Hans Grenader har et eget kapittel i barneboka "I brønnen og i tjernet", der vi får en del gode beskrivelser av den tidligere soldaten som hadde tjenestegjort utenfor Norges grenser i flere år. Hans Grenader må ha vært tidlig i 60-årene da Jørgen Moe var ung gutt, og det er tydelig at det har vært et godt vennskapsforhold mellom de to. Når det gjelder Paul Putten, som levde mange år tidligere, har Jørgen Moe skrevet et dikt på hele 21 vers om ham.

Men Jørgen Moe nevner ikke med ett ord, så vidt meg bekjent, at de to "berømthetene" var så nært beslektet som de i virkeligheten var. Sannsynligvis var dette allment kjent den gangen Hans Grenader levde. Det vil framgå av slektsoversikten som følger at Hans Grenader var nevøen til Paul Putten. Det var likevel en betydelig aldersforskjell på de to, siden Paul Putten var eldstemann i sin søskenflokk, og Hans Grenader var den aller yngste av alle de fettrene og kusinene som utgjorde neste generasjon i denne slekten. Hans Grenader var så vidt fylt 4 år da Paul Putten døde, og vi kan vel ikke se bort fra at lille Hans har sett opp til sin onkel, som trolig har hatt en viss heltestatus, i det minste innen familien. Og det er vel heller ikke utenkelig at det nettopp er Hans Grenader som har vært en av Jørgen Moes informanter vedrørende Paul Putten. Slektskapet tatt i betraktning, virker det sannsynlig.

Den store søskenflokken der Paul Putten trolig er eldst, ser ikke ut til å være nevnt samlet i noen originalkilde. Den må derfor settes sammen av mange enkeltopplysninger, og det er slett ikke sikkert at alle søsknene er funnet ennå, selv om 9 søsken som alle nådde voksen alder i og for seg kan høres ut som en solid barneflokk på den tiden. Men det er et hull mellom de 2 eldste og de 7 andre. Der kan det være plass til flere nye ukjente søsken. Med datidens høye barnedødelighet, kan det selvsagt tenkes at noen barn også er døde før de ble voksne, og derfor ikke er omtalt i kildene. Men det kan også være et signal om at søsknene i virkeligheten var halvsøsken. For øyeblikket er dette litt uvisst, men det finnes indisier som peker mot at alle er helsøsken. Dette vil bli drøftet nærmere i del 2, i et senere Hringariki.

Kilder:

Utgangspunktet for artikkelen er boken "Dragon Paal Pedersen Putten og hans nærmeste slegt", utgitt i Hønefoss i 1906, skrevet av daværende redaktør i Oplandsposten, T. O. Gran. Boken var basert på en føljetong som hadde stått på trykk i Oplandsposten. Gran har funnet de fleste søsknene, og spesielt tatt i betraktning at den er skrevet for 100 år siden, er denne boken en god oversikt over slekten. Av de 8 søsknene Gran lister opp, har jeg fjernet en bror, men i tillegg har jeg funnet to søstre som jeg mener må med i søskenflokken.

Thorleif Solbergs artikkel om Hans Grenader i Hringariki nr 1 fra 1998 har gitt verdifulle opplysninger om Hans Grenaders etterslekt, og ikke minst selve identifiseringen av Hans Grenader og hans foreldre.

Flere av personene i denne slekten er allerede omtalt i de tre utkomne bindene av Holes nye bygdebok "Bygda og folket", skrevet av Gudmund Bakke. Det gjelder blant annet den ene hovedpersonen, Hans Grenader, samt hans etterkommere.

Thorleif Solberg og Knut Bratlie har bidratt med slektsopplysninger vedrørende en del av etterslekten til Paul Putten.

De viktigste kildene er likevel kirkebøkene for Hole og Norderhov, manntallet 1762, folketellingen 1801, samt skifteprotokoller og tingbøker for Ringerike. Kirkebøkene spesielt for Hole er gjennomgått i sin helhet fra starten i 1716 og mer enn 100 år framover. Personopplysningene i skifter der medlemmer av slekten er nevnt, er sjekket. En del tingbøker er undersøkt, og denne siste kilden blir fortsatt brukt for om mulig å finne flere nye opplysninger om slekten. Og Digitalarkivets landsomfattende søkemuligheter har gjort det mulig å finne personer som har flyttet ut av kjerneområdet.

Å sette sammen en søskenflokk:

Det er naturlig å starte med **Paul Putten** selv. Kort fortalt er han kjent for sin deltagelse i slaget ved Norderhov kirke natten til 29.mars 1716. Han ble såret i slaget, og måtte amputere den ene foten. Basert på Jørgen Moes dikt, laget han selv et trebein som han gikk med resten av livet. Paul bodde i Hole med sin familie inntil han ca 1727 fikk bosette seg på plassen Putten under Nordre Klekken, og der ble familien boende. Mens han bodde i Hole, er Paul omtalt som Dragon Paul Pedersen. Han var skomaker av profesjon, et yrke som vel var godt mulig å utføre selv om han hadde kun trebein på den ene foten. Da Paul Putten ble gravlagt 26/12-1763, ble alderen hans oppgitt til 88 år. Det er god grunn til å se litt nærmere på denne alderen, som så langt er den eneste oppgitte alder vi har på Paul Putten. Paul giftet seg før kirkebøkene i Hole starter, men neppe mye før. Hans nest eldste kjente barn ble døpt 26/7-1716, den tredje ble døpt 10/4-1718. Dermed er det vel rimelig å anta et eldstemann er født ca 1714, og at Paul har giftet seg ca 1713. Som deltagende stridende soldat i 1716 er også den oppgitte alderen lovlig høy. Gran nevner stort sett de samme argumentene for at Pauls alder er oppgitt for høyt i sin bok, uten helt å ta konsekvensen av det. Basert på de øvrige kjente opplysningene, mener jeg at Pauls alder trolig er oppgitt minst 10-11 år for høyt, og at han mest sannsynlig er født ca 1686. Hans kone Augun Pedersdatter ble gravlagt 23/9-1753, og hennes alder blir da oppgitt til 69 år. Men hun fødte sitt yngste barn i november 1736, og derfor tror jeg ikke hun ble født noe særlig tidligere enn ca 1691. Selv om det forekom at kvinner fødte barn etter at de var 45 år, var det ikke særlig vanlig. Og etter fylte 45 år synker andelen drastisk for hvert år som går.

Det var skifte etter Paul Puttens kone Augun Pedersdatter den 17/11 avsluttet den 4/12-1753. Ved skiftet ble barnas farbror **Nils Pedersen Fjeld** i Hole oppnevnt som verge for Pauls to ugifte døtre. Dermed har vi navnet på en av Pauls søsken. Nils Pedersen Fjeld ble gravlagt 4/5-1786, og alderen ble oppgitt til 84 år. Det skulle tilsi at han ble født ca 1702, og siden Nils ble gift allerede 6/1-1721, kan han i alle fall ikke være yngre. Nils giftet seg med Mari Olsdatter, som ble oppgitt å være 75 år da hun ble gravlagt 10/12-1772. Det er ikke kjent opplysninger som bekrefter med sikkerhet hvor hun kom fra, men både hennes alder og oppkalling i etterslekten passer svært godt inn med den Mari Olsdatter som var datter av Ole

Olsen Onsaker og hans 1.kone Dorthe Sørensdatter. Mari var 20 år på skiftet etter faren i 1717. Nils og Mari overtok husmannsplassen Elstøen under Bønsnes etter Nils sin morfar og mormor, skomaker Ole Olsen Elstøen og hans kone Kari Simonsdatter. Nils og Mari bodde der til 1734, da Nils kjøpte plassen Nøstret under Søhol og flyttet dit. I 1743 kjøpte han så bruket Søndre Fjeld, og der ble familien boende.

Den 21/7-1770 var det skifte etter Peder Larsen på Gomnes, som ble gravlagt 21/6-1770, 62 år gammel. På dette skiftet ble Nils Pedersen Fjeld oppnevnt som verge for sin søster(s barn). Søsteren var enka etter Peder Larsen, **Ragnhild Pedersdatter Gomnes**, og hun må følgelig høre til i søskenflokket. Etter at hun ble enke, flyttet Ragnhild til Fjelstad, der sønnen Ole bodde med sin familie. Der var det skifte etter henne den 20/2-1783, etter at hun var gravlagt 26/8-1782. Alderen ved begravelsen ble oppgitt til 80 år, men tatt i betraktning at hennes yngste barn ble døpt 2/5-1756, må det være grunnlag for å nedjustere også hennes alder. Hun er sannsynligvis født ca 1710. Ragnhild ble trolovet 28/12-1735 og gift 16/2-1736 med Peder Larsen, og de var i mange år husmannsfolk på Fjeld. Men den 27/2-1760 kjøpte de et bruk på Søndre Gomnes og flyttet dit. Selgeren var Ragnhilds nevø, Daniel Nilsen, sønn av Nils Pedersen Fjeld.

Vi har tidligere fått vite at Nils Pedersen Fjeld bodde på, og eide, plassen Nøstret under Søhol fra 1734 til 1743. Da han kjøpte bruket på Søndre Fjeld, solgte han plassen Nøstret til sin bror Jens Pedersen, som flyttet dit med sin familie. Og dermed har vi navnet på søsken nr 4 i søskenflokket. **Jens Pedersen Nøstret** ble gravlagt 19/12-1781, og alderen ble oppgitt til 80 år. Dermed kommer han svært nær broren Nils i alder, så enten har de to vært tvillinger, eller så kan Jens være litt yngre, kanskje født ca 1704. Jeg velger under tvil å følge det siste alternativet i denne framstillingen. På skiftet etter Jens Pedersen Nøstret 23/4-1782 nevnes to ekteskap, men det er grunn til å tro at dette var Jens sitt 2. og 3. ekteskap. Jeg mener at Jens trolig må være den Jens Pedersen som ble trolovet 19/12-1723 og gift 1.gang 8/1-1724 med Lisbeth Gundersdatter fra Vestre Rud, som ble gravlagt 28/4-1724, bare 20 år gammel. Deres sønn Gunder ble døpt 12 dager tidligere, men han døde som liten, for på skiftet etter Lisbeth den 30/1-1725 heter det at han er død, og at det er skifte etter ham samtidig. Boet eide 2 ½ lispund i Vestre Rud, men dette tilfalt Lisbeths mor Sara Juulsdatter for hennes fordringer i boet. Sara var enke etter Gunder Christensen, som det var skifte etter 16/11-1720 avsluttet 1/4-1721.

Jens Pedersen ble trolovet 10/8 og gift 2.gang 30/10-1726 med Eli Johannesdatter fra Fjeld, født ca 1703 og gravlagt 4/9-1742, 39 år gammel. Eli var datter av Johannes Svendsen Fjeld, og er identifisert på bakgrunn av skiftet 10/12-1737 etter broren Svend Johannesen Fjeld. Han døde barnløs, og alle hans 3 søstre nevnes derfor i skiftet. Jens Pedersen og Eli Johannesdatter bodde på en plass under Gomnes i 1737, men da skiftet etter Eli ble holdt 19/1 og avsluttet 15/3-1743, var familien flyttet til Nøstret. Der bodde Jens da han ble trolovet 4/4 og gift 3.gang 3/10-1743 med Siri Eriksdatter fra Evjua under Søhol. Siri ble trolig født ca 1715, og var datter av Erik Olsen (ca 1675-1746) og Marthe Mortensdatter (ca 1685-1717). Erik bodde fortsatt i Evjua da datteren ble gift, men ved skiftet den 20/4-1746 nevnes han som bosatt på plassen Hagen under Søndre Gomnes. Siri Eriksdatter overlevde Jens Nøstret med flere år, og ble gravlagt januar 1793, 78 år gammel.

Det var skifte etter Mari Mathiasdatter på plassen Tomta under Stadum den 16/5-1753. På dette skiftet ble barnas farbrødre Nils Pedersen Fjeld og Jens Pedersen Nøstret oppnevnt som verger for de umyndige barna. Dermed blir det klart at enkemannen **Mads Pedersen Tomta** også hører til i denne søskenflokket, og vi er oppe i 5 kjente søsken. Mads Pedersen ble

gravlagt 30/7-1772, og alderen ble da oppgitt til 72 år. Jeg antar derfor at han er født ca 1700. Han ble trolovet 14/11-1726 med Mari Mathiasdatter fra Domholt, som ble oppgitt å være 50 år da hun ble gravlagt 3/12-1752. Mari var datter av tidligere klokker i Hole Mathias Jensen Sass (ca 1662-1730) og hans 1.kone Mari Hansdatter (ca 1668-1716). Før han ble gift, fikk Mads Pedersen i 1725 ei datter sammen med ei jente som het Haldis – det var alt presten skrev om henne ved datterens dåp. Navnet er likevel så uvanlig i Hole at hun kan identifiseres. Den eneste Haldis som er kjent i Hole på 1700-tallet, er den Haldis Olsdatter som i 1762 var innerst på Fjelstad, og som ble gravlagt 9/1-1773 med oppgitt alder 70 år. Mer er ikke kjent om henne.

De fem søsknene vi hittil har omtalt, er alle knyttet til slekten med sikre kildebevis. Når det gjelder de fire resterende, er det hittil ikke funnet sikre bevis, men det er et sammenfall av indisier som gjør at jeg mener man kan begrunne at de likevel hører til i samme søskenflokk.

Da Johannes Elstøen døpte sin yngste datter Mari den 18/8-1748, var de tre førstnevnte fadderne enten søsken eller gift med søsken i denne søskenflokk. De tre fadderne var Peders Fjelds kone Ragnhild, Jens Nøstrets kone Siri og Nils Fjeld. Dette er et meget sterkt signal om slektstilhørighet til denne slekten, og mindre blir jo ikke signalet av at familien bor nettopp i Elstøen, stedet hvor besteforeldene til vår omtalte søskenflokk hadde bodd i mer enn 50 år, og hvor Nils Fjeld selv hadde overtatt etter besteforeldrene. Og vi ser også flere tilfeller av felles fadderskap mellom Johannes Elstøens etterkommere og de hittil nevnte søsknenes etterkommere utover i annen halvdel av 1700-tallet. Gran nevner også Johannes Elstøen i sin bok, men han antar at Johannes Olsen Elstøen er en sønnesønn av de gamle i Elstøen. Gran hadde imidlertid ikke funnet ut hvem Johannes Elstøen var gift med. Hans kone het nemlig Gunhild Pedersdatter. Jeg mener derfor at det er en langt mer sannsynlig løsning at Nils Fjeld overlot Elstøen til sin søster **Gunhild Pedersdatter Elstøen** da han flyttet til Nøstret. I tid faller dette sammen med giftemålet til Johannes og Gunhild, de ble gift 26/3-1733. Vi kan imidlertid ikke vite helt sikkert om de bodde i Elstøen de første årene, for det står ikke noe stedsnavn i kirkeboka ved barkedåpen til de 4 eldste barna. Etter Maris dåp er de nevnt i Elstøen som faddere og ved de eldste barnas konfirmasjon i hvert fall til 1754, men så har de en gang før 1758 flyttet til en husmannsplass under Vestern i Norderhov, der de bodde da Johannes ble gravlagt 24/9-1758, 60 år gammel. Det kan vel ha vært muligheten for betalt arbeid ved sagbrukene som forårsaket flyttingen, for øvrig er det også verdt å legge merke til at Gunhild dermed ble boende mye nærmere sin bror Paul Putten, som ble enkemann i 1753. Ved manntallet i 1762 er Gunhild fortsatt bosatt som innerst på Vestern, og to av døtrene bodde hos henne. Men senere samme år ser vi av flyttemeldingene i det samme manntallet at både Gunhild og tre av døtrene, samt en nybakt svigersønn, flyttet tilbake til Hole. Og like etter, den 23/11-1762 ble Gunhild trolovet igjen og gift 2.gang 27/1-1763 med klokkeren Johannes Gulbrandsen (ca 1701-1764), som også var enkemann. De fikk imidlertid ikke noen lang alderdom sammen, for begge to døde med 1 ½ måneds mellomrom etter litt over et års ekteskap, Gunhild først den 1/5-1764, 56 år gammel. Jeg antar derfor at hun er født ca 1708. Selv om familien hadde flyttet fra Elstøen, kom imidlertid Gunhilds slekt tilbake dit, i det hennes eldste datter bosatte seg der med sin familie en gang mellom 1769 og 1772. Litt utpå 1800-tallet var det så etterkommere etter Nils Fjeld som overtok i Elstøen, og den familiens etterkommere sitter der fortsatt.

Felles fadderskap med denne slekten blir også inngangsporten for å presentere neste antatte medlem i søskenflokk, Hans Pedersen Helgeland, som bodde på husmannsplassen "Peders", kanskje en forkortelse for "Hans Peders plass", som den også er kalt ved minst en anledning. Plassen lå under gården Helgeland, og i likhet med de fleste andre plassene der, lå